

AMOR ROMÀNTIC I INFLUÈNCIA EN LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

PROGRAMA-GUIA D'INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA EN ADOLESCENTS

Treball final de Màster

Màster Universitari en Intervenció i Mediació Familiar

Curs 2019 – 2020

Autora: Balma Martínez García

Tutora: Mercedes Alcañiz Moscardó

*“El día que la mujer pueda amar
con su fuerza y no con su debilidad,
no para huir de sí misma,
sino para encontrarse,
no para renunciar,
sino para afirmarse,*

*Entonces, el amor, tanto para ella
como para el hombre
será una fuente de vida
y no un mortal peligro.”*

Simone de Beauvoir

RESUM

En aquest treball coneixerem la connexió existent entre la socialització que se'ns brinda de l'amor i la violència de gènere, centrant-nos en la repercussió que això té en l'adolescència. Per a treballar tots aquests aspectes des de l'àmbit de la prevenció hem creat un programa que es podrà desenvolupar en tots els instituts de Castelló per a xics i xiques entre tretze i divuit anys. L'objectiu d'aquest projecte és que els adolescents desmitifiquen l'amor romàntic, reflexionen sobre les relacions de parella que tenen actualment i puguin identificar l'existència de violència de gènere en elles.

Paraules clau: amor romàntic, violència de gènere, programa socioeducatiu, adolescència, prevenció

ABSTRACT

This project is focused on the connection between the socialization of love and gender violence given by the society and focusing on the impact this has on adolescents. In order to work on all these aspects from the field of prevention, we have created a program that can be developed in all Castellón institutes for boys and girls between thirteen and eighteen years old. The objective of this project is to demystify romantic love between adolescents, making them think about their current couple relationships and be able to identify the existence of gender violence in them.

Key words: romantic love, gender violence, socio-educational program, adolescence, prevention

INDEX

1. Marc teòric.....	5
1.1. Concepte d'amor romàntic.....	5
1.2. Mites de l'amor romàntic.....	7
1.3. Violència de gènere en adolescents	10
2. Presentació del "programa-guia d'intervenció socioeducativa en adolescents"	14
2.1. Introducció	14
2.2. Objectius	15
2.3. Temporalització i nombre de participants.....	16
2.4. Metodologia.....	16
2.5 Recursos.....	18
2.6. Sessions suggerides i estructura	18
2.7. Avaluació	29
3. Conclusions.....	31
4. Bibliografia	32
5. Annexes	35
5.1. Escala ROMBEL	35
5.2. Analista televisiu	37
5.3. Test sobre violència en la parella	38
5.4. Relats contra el masclisme	41
5.5. Historia de Pepe i Pepa	42
5.6. Enquesta de satisfacció del taller.....	43

1. MARC TEÒRIC

1.1. CONCEPTE D'AMOR ROMÀNTIC

Sternberg va suggerir que l'amor té tres components bàsics, la intimitat, la passió i el compromís i la combinació d'aquests tres elements generaria diverses possibles classes d'amor. Fent referència a l'amor romàntic com un d'ells, podem sostreure que aquest inclouria intimitat i passió però no compromís, per la qual cosa seria difícil el manteniment d'una relació basada en ell a través del temps (Ferrer i Bosch, 2013).

L'amor romàntic va començar a ser comú a la fi del segle XVIII, quan a les relacions conjugals, fins a aquest moment creades en termes de conveniència econòmica i social, se li va afegir el que anomenem amor. Un element de l'amor que va tenir relació en aquest procés va ser la narració del romanç, la inclusió del jo i l'altre en una història única i singular (Corona y Rodríguez, 2000). Cal puntualitzar que l'amor s'ha conceptualitzat de manera diferent en cada període històric, a més que cada cultura assigna un significat i funció a aquest. Per això, les creences culturals seran clau per a entendre les relacions íntimes que es desenvolupen (Merino, 2018).

En el segle XXI, la mitologia romàntica comença a adquirir l'estatus d'utopia col·lectiva de caràcter emocional. Actualment se'ns presenta l'amor com una font de felicitat absoluta que pal·lia la solitud a la qual està condemnat l'ésser humà en aquest món individualista i competitiu (Herrera, 2012). És un sentiment idealitzat, un amor insaciable sense una fi en si mateix que és vist com un mitjà per a ser feliç i sentir-se autorealitzat que moltes vegades ve acompanyat de frustració per no aconseguir-ho.

Herrera (2010) defineix a l'amor romàntic com:

un producte mític que posseeix, d'una banda, una base sociològica que se sustenta en les relacions afectives i eròtiques entre humans, i per un altre, una dimensió cultural que té unes implicacions polítiques i econòmiques, atès que el que se suposa un sentiment individual, en realitat influeix, conforma i modela les estructures organitzatives col·lectives humanes. (p.76)

És, per tant, l'amor una part intrínseca del procés de construcció de les relacions de gènere; les quals són molt difícils de canviar a causa del seu nivell d'inserció en la societat. Aquest procés està impregnat per una ideologia patriarcal, el qual té un paper fonamental en les desigualtats de gènere, en el manteniment i perpetuació de la subordinació social de les dones davant de la dominació del sexe masculí, i en la submissió d'aquestes a l'heterosexualitat com a única forma de relació afectiva-sexual.

En el model occidental actual, se'ns ensenya a adquirir uns rols de gènere determinats segons el grup al qual pertanyem. Això manté relació amb l'amor romàntic, el qual està constituït sota la lògica del pensament binari i determina la forma diferenciada en el fet que es relacionen els homes i les dones dins d'una relació afectiu-sexual. Que ens eduquen de manera diferenciada comporta al fet que es generen relacions dependents i desiguals, que en alguns casos poden acabar fins i tot en violència.

Com resumeix Aurora Leal (2007):

en les xiques l'amor romàntic ve a ser el romanç de la cerca, entrega, fusió amb l'altra persona, ansietat, compromís. En els xics l'amor implica un cert guany però no compromet aspectes nuclears del jo personal. En les xiques l'amor romàntic seria una manera d'organitzar el futur i una construcció de la identitat personal. En els xics l'amor romàntic es relaciona amb la seducció, amb l'accés a les xiques. (p.56)

Els diferents agents socialitzadors, com podria ser la família o els mitjans de comunicació, ens difonen des de petits les diferents desigualtats existents en la societat. En aquest procés de socialització diferent desenvolupem diferents patrons de conducta, els quals separarem entre el femení i el masculí. El model masculí són prínceps blaus forts, protectors; mentre que el femení es caracteritza amb princeses febles, sensibles i desprotegides. A les dones se'ns educa perquè desitgem ser estimades, descartant la idea que puguem ser felices si ens quedem soles. Mentre als homes se'ls educa perquè prioritzen altres coses, com per exemple la seua vida professional. Per això, tota aquesta socialització diferenciada té repercussions a l'hora d'entendre l'amor.

Analitzant com l'amor romàntic continua perpetuant-se de manera significativa en la societat actual ens trobem amb Coral Herrera (2012), que analitza l'amor romàntic com un instrument de control social al servei del capitalisme. Això es deu a la nostra cultura occidental, que

idealitza el romanticisme per a seduir a les masses -propagant el model de parella heterosexual- i vendre històries d'amor per a ser consumides. Portant-nos, per tant, a una societat de consum que viu en la indústria de l'entreteniment i fa sostenir als centres comercials, immobiliàries, comerços, etc..

D'altra banda, el sistema patriarcal també surt beneficiat, atés que permet que les dones pensen que només seran felices si tenen a un home al costat per a així poder formar una família. Passant a ser, la relació de parella i el matrimoni, l'eix central entorn del qual gira la vida de moltes d'elles. Actualment, a pesar que s'ha vist un avançament en el pensament de les dones sobre la seua independència i autonomia, el seu subconscient està impregnat per la cultura amorosa patriarcal que fa desitjoses les relacions de parella per a aconseguir calma i seguretat en la vida (Herrera, 2012). Amb tot això, l'amor romàntic fa que es conserven aquestes relacions de necessitat i dependència mútua perquè continua traslladant uns rols i estereotips contraris entre si que serveixen perquè tot seguisca com està.

Per tot això, el patriarcat i capitalisme, juntament amb els agents de socialització, difonen i influeixen en la perpetuació dels mites de l'amor romàntic. A continuació, passarem a explicar més detalladament en què consisteixen aquests mites, els tipus que existeixen i les seues peculiaritats.

1.2. MITES DE L'AMOR ROMÀNTIC

Abans d'endinsar-nos a explicar la idea del mite romàntic i els tipus de mites que existeixen en la nostra societat, és convenient aclarir la idea que és el mite. Segons Carlos García Gual el mite és:

un relat tradicional que refereix l'actuació memorable i exemplar d'uns personatges extraordinaris en un temps prestigiós i llunyà. El relat mític té un caràcter dramàtic i exemplar. Es tracta sempre d'accions d'excepcional interès per a la comunitat, perquè expliquen aspectes importants de la vida social mitjançant la narració de com es van produir per primera vegada tals fets.

Per això, sol contribuir a crear i sustentar una ideologia; sent resistent al canvi i raonament.

Aprofundint en la idea de mite romàntic, Yela (2003) ho defineix com el conjunt de creences socialment compartides sobre la suposada veritable naturalesa de l'amor i que igual que la resta dels mites solen ser ficticis, absurds, enganyosos, irracionals i impossibles de complir. Aquests mites poden suposar una sèrie de conseqüències personals i socials, com per exemple el sorgiment de relacions sentimentals marcades per la dependència emocional, la qual provocaria l'abandó de la pròpia identitat i intimitat per a adaptar-se a la de la parella (Cerro y Vives, 2019).

Des de la psicologia social i basant-nos en el treball realitzat per Yela (2003) nomenarem els principals mites romàntics, els seus continguts i possibles conseqüències negatives:

1. Mite de la "mitja taronja" o creença en què tenim una parella predestinada, sent aquesta la millor opció possible per a estar plens, catalogant-la d'ànima bessona o company ideal. Això comporta una exigència elevada en la relació de parella que pot portar amb si decepció, o fins i tot dependència afectiva.
2. Mite de l'aparellament o de la parella, que és la creença que la parella és una cosa natural i universal. La convivència de dues en dues ha estat cosificada en l'imaginari col·lectiu i institucionalitzada en la societat (Ferrer, Bosch i Navarro, 2010).
3. Mite de l'exclusivitat o creença que un mateix no pot estar enamorada de dues persones alhora. Aquest mite té a veure amb la propietat privada i l'egoisme humà, que sent com a propietats a les persones i els seus cossos (Herrera, 2010).
4. Mite de la fidelitat o creença que tots els desitjos passionals, romàntics i eròtics han d'agradar exclusivament amb una única persona, sent aquesta la teua parella, si és que la hi estima de veritat.
5. Mite de la gelosia o creença en què la gelosia és un signe d'amor, i fins i tot una condició que demostra el veritable amor. Aquest mite es troba estretament relacionat amb la violència de gènere, ja que és utilitzat per l'agressor com a justificació a uns certs comportaments repressius, egoistes, injustos i fins i tot violents per part seua. Segons l'estudi de Ferrer et al. (2010) podem observar que el 70% de la població espanyola accepta fonamentalment aquest mite, sostenint a més la idea que "la gelosia és una prova d'amor".

6. Mite de l'equivalència o creença que l'amor, com a sentiment, i l'enamorament, com a estat més durador, són equivalents. Donant per fet que si una persona deixa d'estar intensament enamorada és que ja no vol a la seua parella i el millor és abandonar la relació.

7. Mite de l'omnipotència o creença que l'amor el pot tot i ha de romandre malgrat els obstacles interns o externs, creient que si hi ha amor és suficient per a justificar conductes i solucionar problemes. Aquest fet fa que moltes dones creguen en el poder màgic de l'amor per a salvar qualsevol relació de maltractament (Herrera, 2010), confiant a més en un possible canvi per part de la seua parella que la fa continuar en la relació.

8. Mite del lliure albir o creença que suposa que els nostres sentiments amorosos són infinitament íntims i no estan influïts de manera decisiva per factors socio-biològic-culturals aliens a la nostra voluntat i consciència.

9. Mite del matrimoni o de la convivència, com a creença que l'amor passional ha de conduir a la unió estable de la parella i construir-se en la base del matrimoni. Aquest mite estableix una relació entre la presumpció de durabilitat del matrimoni i de la passió com a estat emocional transitori, la qual cosa resulta complicat de gestionar per a les parelles.

10. Mite de la passió eterna o la perdurabilitat, que és la creença que l'amor passional dels primers mesos pot i ha de mantenir-se després d'anys de convivència. Aportant una inestabilitat emocional per a la parella a causa de la negació que l'amor té "data de caducitat".

L'origen dels mites romàntics és divers però, en termes generals, (Ferrer et al., 2010; Yela, 2003) pot dir-se que han estat desenvolupats amb l'objectiu de prevaler un determinat model de relació heterosexual i monògama a cada moment històric i social concret. Els tres primers mites van ser introduïts per la Cristiandat amb la missió d'instaurar un nou model de relació de parella basat en l'amor cap a una sola persona, tenint relacions sexuals exclusivament amb aquesta i establint únicament com valgués la relació heterosexual (Ferrer et al., 2010). Portant a conflicte intern i extern a aquelles persones que es desvien d'aquesta creença normativa i decideixen tenir un altre tipus de relacions, o fins i tot no tenir.

Analitzant els resultats de l'estudi de Cerro y Vives (2019), amb una mostra analitzada amb edats compreses entre els 16 i 25 anys, podem passar a determinar que els mites de l'amor

romàntic que més predominen en els joves d'avui dia són el mite de la mitja taronja (41,1%), el mite de la passió eterna (65,5%), el mite de l'omnipresència (48,8 en l'ítem 3 i 48,2% en l'ítem 10) i el mite del matrimoni (61,9% a favor). En canvi, els mites que més rebutgen, quant als resultats de l'estudi són el mite de l'aparellament (90,5% l'ítem 5 i 86,3% l'ítem 7) i el mite de l'ambivalència (89,9% l'ítem 8 i 91,1% l'ítem 9). Amb això les dones semblen haver trencat en major mesura amb la por d'estar soles o sense parella, però encara continuen creient en major mesura que els homes en el suposat poder de l'amor que ens inculca el mite de l'omnipresència. En canvi, els homes li continuen donant importància a la parella, però sobretot en considerar la ruptura de parella com un fracàs (Ferrer et al., 2010).

Paral·lelament als mites de l'amor romàntic comentats, ens trobem els mites del príncep blau i la princesa meravellosa més centrats en el gènere però que influeixen en la concepció d'amor romàntic que tenim instaurada en la societat. Aquests dos mites estan basats en la divisió de rols sexuals i els estereotips de gènere mitificats, on ell és valent, fort i dominador, i ella dolça, porgosa i submisa (Herrera, 2012). Aquests models de feminitat i masculinitat patriarcals són la base de gran part del dolor que experimentem en enamorar-nos i desenamorar-nos, ja que se'ns brinda un idea romàntica que després no correspon amb la realitat.

Després d'analitzar el significat de l'amor romàntic i els mites influents en la societat, analitzarem la correlació que existeix d'això amb la violència de gènere.

1.3. VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN ADOLESCENTS

L'adolescència és una etapa clau en el desenvolupament de xics i xiques joves. La socialització, en les edats compreses entre els dotze i divuit anys, passa a intensificar-se en entorns no gaire pròxims com podrien ser altres joves, grups i parelles, deixant en un segon pla a la família (Ruiz Repullo, 2009). En aquestes edats és quan comencen a desenvolupar-se els primers enamoraments, i tal com diuen Cerro i Vives (2019), si en aquesta primera relació romàntica la violència és habitual, pot provocar que es construïsquen creences i pautes del significat de les relacions sentimentals en general a causa de la normalització de les conductes. Això també pot desembocar en violència de gènere en les pròximes relacions o afectar la manera d'establir relacions personals i emocionals en general.

El conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica celebrat a Istanbul l'any 2011, defineix la violència contra les dones com: “una violació dels drets humans i una forma de discriminació contra les dones, i designarà tots els actes de violència basats en el gènere que impliquen o poden implicar per a les dones danys o sofriments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloses les amenaces de realitzar aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, en la vida pública o privada”.

Per altra banda, la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, defineix la violència de gènere com a “manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part dels qui siguen o hagen estat els seus cònjuges o dels qui estiguen o hagen estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència”.

Sent conscients de les manques de la llei comentada, a causa de no catalogar com a violència de gènere altres desigualtats i violències que sofreixen les dones pel mer fet de ser-ho com es fa al conveni d'Istanbul, en aquest treball farem ús de la definició regulada per la llei. Això es deu al nostre interès per tractar la violència de gènere solament en l'àmbit de la parella o exparella, per més que no oblidem els demás tipus de violències que la societat exerceix sobre les dones.

Si analitzem les estadístiques dels últims anys sobre assassinats i denúncies d'homes cap a dones, aquestes mostren un augment en el nombre de xiques joves com a víctimes, les quals es veuen embolicades en formes de violència que no saben com van començar i que els costa trencar. I és que, tal com diu el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (2015), les relacions afectives en l'adolescència poden incloure comportaments de control, abús i aïllament que són difícils de detectar; això es deu al fet que al principi són molt subtils i els poden confondre amb mostres d'afecte i amor.

L'escala de la violència, explicada per Ruiz Repullo (2009) i que farem ús d'ella en el programa educatiu següent, serveix per a reconèixer els diferents tipus de violència que es veuen embolicades les adolescents quan estan en una relació de parella. A mesura que van acceptant

petites situacions de violència i van pujant graons, comencen a perdre la base i es van endinsant en un cicle de violència del qual cada vegada es fa més complicat abandonar-lo.

A continuació, farem referència als resultats obtinguts en dos estudis sobre la violència de gènere en la població adolescent espanyola. El primer, realitzat per Díaz, Martínez i Martín (2013) reflecteix la prevalença d'indicadors de violència de gènere que han sofert sovint les xiques en les situacions de maltractament que veurem a continuació, com el control abusiu o aïllament: un 9.5% han viscut amb freqüència el que hagen intentat controlar-li decidint per elles fins al més mínim detall; un 7.5% ha sofert sovint que li intentaren controlar a través del mòbil; i un 6.9% ha viscut sovint o moltes vegades el que intentaren aïllar-la de les seues amistats. També s'analitza la prevalença física i sexual soferta, la qual cal destacar que: un 2.8% reconeix que li han pegat; i un 9.5% s'ha sentit obligada a conductes de tipus sexual en les quals no volia participar.

El segon estudi, realitzat per de Miguel Luken (2015) sobre la percepció social de la violència de gènere en l'adolescència i joventut, ens demostra que un de cada tres joves considera inevitable o acceptable en algunes circumstàncies les següents conductes: controlar els horaris de la seua parella, impedir a la parella que veja a la seua família o amistats, no permetre que la parella trebal·le o estudeie, o dir-li coses que pot o no pot fer. A pesar que molts joves consideren la violència de gènere com una cosa inacceptable que s'hauria d'erradicar, veiem com no tots els comportaments que constitueixen un maltractament en la parella són identificats per aquests com a tal.

Les conductes comentades anteriorment es troben molt relacionats a la idea d'amor romàntic a causa de la seua legitimació de comportaments tòxics com a mostres d'amor a través de models socials i culturals. A més, l'acceptació d'aquests comportaments per la gran majoria d'adolescents fa perpetuar els rols atribuïts tradicionalment a cada gènere, com per exemple, associar el control amb la masculinitat.

Tal com destaquen Amurrio, Larrinaga, Usategui i Del Valle (2010) "la violència de gènere està intrínsecament lligada a l'imaginari social sobre l'amor, els models amorosos i els models d'atractiu en els quals hem estat socialitzades i continuem contínuament sent socialitzades. La cultura i el context quotidià en el qual vivim ens transmeten a vegades una idea d'amor lligada

al sofriment, mentre que explícitament se'ns ensenya que violència i amor són dos conceptes oposats".

2. PRESENTACIÓ DEL "PROGRAMA-GUIA D'INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA EN ADOLESCENTS"

2.1 INTRODUCCIÓ

L'adolescència és un camí de canvis que va construint la personalitat de cadascun. En ella es comencen a vivenciar les primeres relacions de parella i influeix en major mesura la socialització sobre l'amor i els gèneres. A més, tenint en compte l'ordre patriarcal que transfereix unes dinàmiques amoroses constituïdes en la dominació i submissió, és previsible que els adolescents interioritzen aquestes conductes, les normalitzen i reproduïsquen en les relacions sexe-afectives.

Per això, actualment, cada vegada són més xiques joves les que es veuen immerses en formes de violència dins de la parella que no saben exactament com van començar, però de les quals costa adonar-se i trencar amb elles. Un estudi realitzat per la Delegació de Govern per a la Violència de Gènere manifesta que el 10,7% dels adolescents han viscut situacions de maltractament en la parella.

La constitució d'aquest programa es du a terme, principalment, per la necessitat d'erradicar aquesta problemàtica des de l'àmbit de la prevenció a Castelló de la Plana. Desenvolupant aquest programa, més concretament, en les classes d'Educació Secundària Obligatoria i batxillerat de la ciutat. D'aquesta manera serà important intervenir des del camp de la coeducació per a anar disminuint a poc a poc tota forma de violència masclista que sofreixen les dones quotidianament i construir un entorn sense discriminació.

També permet fomentar estratègies de sensibilització i educació orientades a conscienciar als més joves sobre la violència de gènere i les relacions d'abús que poden estar vivint dins de la parella. A més de conèixer les idees i representacions que tenen els adolescents sobre l'amor romàntic, ens servirà per a acostar-nos a la seua realitat i treballar des del que estan vivint i sentint.

Per a plantejar totes aquestes qüestions és fonamental usar mètodes participatius i cooperatius que permetran crear un debat i elaborar les seues pròpies propostes per a suprimir la violència

de gènere, creant una cultura adolescent basada en la igualtat entre homes i dones. Tot això els permetrà adquirir una conscienciació per a identificar comportaments i actituds que han anat interioritzant i normalitzant, quan realment són indicadors d'agressions i abusos en les relacions sexo-afectives.

Abordar una educació basada en la igualtat és un dels mètodes primordials per a evitar la discriminació de les dones, i amb això la violència de gènere dins de les relacions de parella. Treballar aquests conceptes en els centres educatius és tot un repte necessari de ser atès a causa de la influència que la cultura patriarcal estableix en els adolescents d'avui dia. A més, dedicar programes socioeducatius a la desmitificació de l'amor romàntic és una oportunitat per a transformar la concepció idealitzada de l'amor, reformulant aquesta idea a través de la potenciació del trencament de les establertes dinàmiques de submissió i poder en una relació de diferent sexe.

2.2. OBJECTIUS

Aquest programa-guia s'ofereix com un recurs per a ser utilitzat per professionals de l'orientació i intervenció educativa o per a altres professionals afins a aquesta disciplina amb l'objectiu de desmitificar l'amor romàntic i facilitar la identificació de la violència de gènere dintre de la parella. Amb açò s'espera que els adolescents puguin prevenir i detectar quan es troben immersos en una relació tòxica.

<i>Objectius generals del Programa-guia per a la reflexió de l'amor romàntic i la influència de la violència de gènere en adolescents</i>
<ol style="list-style-type: none">1. Desterrar els mites existents sobre el concepte d'amor romàntic.2. Identificar la violència de gènere dintre de la parella.3. Reflexionar sobre les relacions tòxiques en parelles d'adolescents.

Objectius específics del Programa-guia per a la reflexió de l'amor romàntic i la influència de la violència de gènere en adolescents

1. Conèixer el significat d'amor romàntic i de violència de gènere.
2. Identificar com influeixen els rols de gènere en l'ideal de parella.
3. Reconèixer i distingir els mites de l'amor romàntic.
4. Analitzar la influència de la música i televisió en els models amorosos.
5. Profunditzar en quines conductes són violència de gènere.
6. Reflexionar sobre el control de la parella com a violència de gènere.
7. Donar alternatives d'altres relacions possibles.

2.3. TEMPORALITZACIÓ I NOMBRE DE PARTICIPANTS

Pel fet que febrer és catalogat el mes de l'amor a causa de la festivitat de Sant Valentí, aquest programa-guia pot plantejar-se com una alternativa a tractar l'amor des d'una perspectiva més igualitària. Degut això, aquest programa comptarà amb un total de huit sessions que poden estar compreses –segons la recomanació- entre els mesos de febrer i març, i tindran una duració de dues hores cada una.

La temporalització entre sessions amb què se suggereix desenvolupar el programa-guia és setmanal. Una setmana dona peu a què els adolescents puguin reflexionar sobre els temes tractats i intenten posar en pràctica o fixar-se amb els comportaments que porten a terme en la seua relació de parella o observar aquelles que tenen prop. Al començament de cada sessió següent els participants podran comentar les reflexions que han tingut durant la setmana.

El nombre de participants recomanat per a aquest tipus de taller serà d'unes 15 persones per tal d'assegurar una adequada qualitat en els processos de dinamització de les sessions. Aquestes persones seran adolescents amb edats compreses entre els dotze i divuit anys, ja que com comentàvem anteriorment, és en aquesta franja d'edat on comencen a sorgir les primeres relacions sexo-afectives.

Serà important que el grup d'alumnes als quals se'ls vaja a donar la formació siga mixt, és a dir, tant xics com xiquess. Això fomentarà una major reflexió per part dels adolescents en escoltar

les realitats que viuen els seus companys/es del seu diferent sexe, i es podrà treballar de manera conjunta compartint opinions i conclusions.

2.4. METODOLOGIA

Per a fer el treball s'ha dut a terme una metodologia de la literatura que hem abordat en diverses fases. Primer, establim els objectius que volem aconseguir en la proposta educativa per a poder realitzar una cerca bibliogràfica sobre treballs del mateix camp temàtic, donant prioritat aquells que mostraven una relació entre l'amor romàntic i la violència de gènere.

Una vegada establert tot el marc teòric i després d'haver realitzat l'anàlisi dels documents disponibles, passem a l'elaboració d'aquest programa en qüestió. La guia es durà a terme amb l'ajuda majoritàriament d'altres programes, però també de nombrosos documents i articles que donen fonamentació.

Per al desenvolupament de les sessions es proposa una metodologia d'actuació participativa, cooperativa entre iguals, tractant de generar la participació i reflexió dels participants, i basada en dinàmiques de grups coordinats pels professionals corresponents. A través d'aquesta metodologia que promou l'actitud crítica, els adolescents participen amb les seues experiències, opinions i punts de vista en relació amb els temes tractats en cada sessió. D'aquesta manera aprenen a relativitzar els seus punts de vista, reflexionar sobre el seu rol, aprenen la realitat que viuen les dones en aquesta societat masclista i estableixen una crítica en els abusos de poder dintre de la parella.

A l'inici de la primera sessió es lliurarà el programa al nom de les sessions que es duran a terme i la temàtica de cadascuna d'aquestes. L'objectiu d'això és que els alumnes puguin tindre una guia dels temes que s'abordaran i també una organització de la programació sencera quant al temps. Després, en l'inici de totes les altres sessions es pot realitzar una petita explicació del tema que serà tractat en aquesta sessió.

En la mesura del possible, es recomana que, una vegada es comença a desenvolupar el programa siga la mateixa professional la que coordine totes les sessions. L'objectiu d'això és la facilitació dels processos d'identificació dels participants, l'òptima dinamització de les

sessions, i sobretot, la creació d'un clima de confiança amb el grup. Aquesta última característica és molt important a l'hora de que els adolescents puguin contar les seues experiències i experimenten un sentiment de grup en el qual poder recolzar-se. A banda, acudirà un segon professional que es centre en l'observació dels participants i puga realitzar un informe sobre el mode en què s'ha desenvolupat la sessió. D'aquesta manera, podrà plantejar millores per a les pròximes sessions una vegada va analitzant el grup en qüestió.

2.5. RECURSOS

Els recursos materials que es van a utilitzar en el desenvolupament de les sessions són diversos, d'aquesta manera aconseguirem variar les activitats dins de cada sessió. Per això, en aquest programa utilitzarem tant breus relats, com a vídeos, debats, qüestionaris i alguna activitat més per a analitzar i debatre els continguts.

D'altra banda, pel fet que el programa està plantejat per a realitzar-se en els instituts de Castelló, els recursos materials seran els corresponents al centre en qüestió. El qual haurà de comptar en tot cas amb una aula àmplia, on les cadires i taules puguin moure's per a la possible realització de totes les activitats, a més de comptar amb un ordinador i projector.

En aquest cas, els recursos humans seran solament la labor dels dos professionals en orientació i intervenció de la branca educativa o d'altres afins a aquesta disciplina. Aquests professionals seran els que s'encarregaran de la preparació i execució del programa, a més de plantejar modificacions de les activitats depenent del nivell de formació dels alumnes als qui va dirigit.

2.6. SESSIONS SUGGERIDES I ESTRUCTURA

SESSIÓ 1: QUÈ ENTENEM PER AMOR?	
Objectius:	<ul style="list-style-type: none">● Reflexionar sobre la idea d'amor que tenim.● Conscienciar sobre la diversitat sexual i les diferents opressions.

Materials: cartolina, post-it, bolígrafs.

Després d'una petita presentació dels professionals que van a portar a terme totes les sessions del programa, repartim un post-it per a cada alumne on han d'escriure amb una o poques paraules el significat que elles li donen el concepte "amor romàntic". Una vegada ho tinguen, un per un ens contarà la paraula escrita i ho posarem a una cartolina que haurem apegat prèviament a la paret de la classe. Aquesta cartolina la deixarem durant tot el programa per tal de poder tornar a llegir les paraules a l'última sessió d'aquest i valorar si ha existit un canvi en els adolescents.

30 min

A continuació, començarem explicant la dinàmica titulada "I tu, et consideres privilegiat?". Aquesta es portarà a terme formant una fila horitzontal entre tots els alumnes, que hauran de tirar un pas enrere cada vegada que hagen viscut una situació descrita per un dels dinamitzadors. Les frases són les següents:

1. He rebut burles per com sóc físicament
2. M'han insultat en vore'm besar-me amb una persona del mateix sexe.
3. No poder portar la meua parella a casa perquè els meus pares no accepten la meua orientació sexual
4. M'han dit afeminat o "marimaxy" per la meua manera de vestir o parlar.
5. M'han rebutjat pel meu color de pell.

A l'acabar l'activitat i depenent de la diversitat dintre de la classe en qüestió, els resultats poden ser d'allò més significatius. Cada alumne al mirar la posició en la que es troba haurà de reflexionar sobre els seus privilegis o opressions dintre d'aquesta societat. A mode de tancament de l'activitat, de manera individual hauran de respondre en un paper les següents preguntes: quines emocions has sentit al escoltar les frases anteriors?, si t'has vist reflexat en alguna per que creus que ha sigut?, si no t'has vist reflexat en cap o quasi ninguna, que et fa pensar d'aquesta societat que gent si s'haja sentit identificada?

65 min.

SESSIÓ 2: ROLS DE GÈNERE

Objectius:

- Reflexionar sobre les característiques pròpies d'homes i dones segons l'ideal.
- Aprendre el significat dels rols de gènere i com influeixen en la nostra societat.

Materials: pissarra, ordinador i projector.

Per començar es demana a cada alumne que es paren a pensar una estona en com seria la seua parella ideal o com els agradaria que fora la seva parella actual. Una vegada tinguen la imatge se'ls demanarà que individualment la dibuixen en un full en blanc. A més, escriuran al seu voltant qualitats físiques i personals que els agradaria que tingueren.

Una vegada ho tinguen passarem a fer una anàlisi de les respostes recollides per part de cada alumne, fixant-nos en si hi ha similituds i diferències per sexe, i establint un debat posterior depenent també de les respostes que s'han obtingut. Aquelles qualitats més destacades pels alumnes les escriurem a la pissarra per poder facilitar el debat posterior. Algunes preguntes que es poden llençar per generar-lo són: què és el que em fa enamorar-me d'algú? i, què és el que necessite que em done la meua parella perquè jo estiga enamorada "com el primer dia"? Què li haig de donar jo?

70 min.

Treballarem la idea de rols de gènere a través d'un vídeo de la Direcció General d'Igualtat i Gènere de Cantàbria, on diferents dones activistes i especialistes de gènere donen resposta a les preguntes següents: quins factors influeixen en la construcció dels estereotips de gènere?, què fa que una persona els incorpore com a idees i creences?, com afecten el llenguatge els estereotips de gènere?, com influeixen els estereotips de gènere en xiquets i xiquetes?, com afecten els estereotips de gènere en la construcció de la identitat?, com s'hauria d'actuar davant els estereotips de gènere?, i, quina és la teua perspectiva de futur?.

<https://www.youtube.com/watch?v=UHgU4tZdWko>

En finalitzar, llançarem la pregunta següent: creus que els rols de gènere t'han influenciat en la teua vida quotidiana? La qual hauran de contestar en petits grups de 3 o 4 persones per poder crear un debat entre elles.

40 min.

SESSIÓ 3: PRÍnceps i PRINCESES

Objectius:

- Reflexionar de manera crítica la transmissió cultural de l'amor romàntic.
- Observar com les pel·lícules Disney fomenten la percepció de la parella ideal i la felicitat eterna.

Materials: ordinador i projector.

A partir de les fotografies de Dina Goldstein que veurem a continuació, sobre les sèries “Fallen Princesses” i “In the dollhouse”, tractarem l’ideal de bellesa fomentat en les pel·lícules Disney i la simulació d’una vida perfecta que durarà per sempre, on Barbie es tractada com un objecte. Amb tot açò buscarem arribar a una crítica dels ideals inassolible que presenten els mitjans de comunicació a les dones.

90 min.

“Cómo podemos, nosotras las princesas, desatarnos de por vida del príncipe al cual siempre nos han atado? El cuento, lamentablemente, se repite a lo largo de la historia. Sin embargo, hemos llegado al punto en el que éste se ha fusionado por completo con la realidad. Los seres humanos nacen, viven y finalmente mueren. A diferencia del resto, muchas princesas nacen, sobreviven y las matan, infinidad de veces ni siquiera con tiempo para lo segundo. Las mujeres vivimos en una enorme burbuja de la cual solo podemos salir cuando escapamos del castillo, dejemos de esperar a nuestro príncipe o desafiamos las normas impuestas. Cuando seamos Mulán y no la bella durmiente será cuando las mujeres no tendremos que sobrevivir, empezaremos a vivir.”

Fuero Juzgo, de Paloma Lozano Lozano.

En finalitzar l'activitat anterior i el posterior debat, llegirem el microrelat de Paloma i proposarem dues preguntes per a reflexionar:

1. Què se us ocorre que poden fer les dones per a 'sortir del castell'?
2. Què creieu que poden fer els homes per a ser un altre tipus de 'prínceps'?

30 min.

Font: Vicens Poveda, A. (2017) i Flores, Gallego i Garcia (2019).

SESSIÓ 4: MITES DE L'AMOR ROMÀNTIC

Objectius:

- Saber identificar els mites de l'amor romàntic.

- Analitzar individualment el seu grau d'idealització de l'amor.

Materials: bolígraf.

A partir de frases que reflecteixen els mites de l'amor romàntic i amb la utilització de la tècnica del baròmetre, passarem a debatre sobre les creences tan arrelades en la societat. Les frases que utilitzarem seran les següents:

1. L'amor ho pot tot.
2. Si la relació no acaba en matrimoni és perquè no hi ha amor.
3. Tinc una persona predestinada a estar en mi.
4. Estant amb mi canviarà.

Es van dient les frases una a una i les persones s'hauran de posicionar en un lloc concret de l'aula assignat segons les tres opcions de resposta marcades, que són: a favor, en contra i en dubte. Després de posicionar-se, una persona de cada grup que vulga expressar el seu posicionament parlaran i es crearà debat. La gent es podrà moure de grup/resposta si volen canviar de parer. Al final de l'activitat les professionals faran referència a les respostes donades pels alumnes i expressaran la seua opinió, fent al·lusió a les creences de l'amor romàntic i com ens influeixen en la nostra idea d'amor.

60 min.

A continuació els passarem l'escala sobre creences romàntiques de Sprecher y Metts, situada en l'annex 5.1 d'aquest treball. L'objectiu de Sprecher i Metts va ser elaborar una escala que aconseguira mesurar les creences identificades en la literatura com a ideologia del romanticisme. L'instrument de mesura ROMBEL, inclou quatre subescales etiquetades com: l'amor troba un camí, un i només un, idealització i, amor a primera vista. La primera subescala consta de sis ítems per a mesurar nocions relacionades amb l'elecció de parella basada en l'amor, l'amor pot amb qualsevol obstacle i que el veritable amor dura sempre. Les altres tres subescales estan formades per tres ítems cadascuna.

50 min.

Abans de finalitzar la sessió entreguem a cada alumne/a la fitxa de l'annex 5.2 "Analista televisiu" perquè puguin fer l'anàlisi pertinent. Serà important recordar que la porten per a pròxima sessió per tal de treballar-la.

10 min.

Fonts: Sprecher, S. & Metts, S. (1989) i Ruíz Repullo (2009).

SESSIÓ 5: MÚSICA I TELEVISIÓ COM A CANAL DE SOCIALITZACIÓ

Objectius:

- Analitzar la influència de les sèries de televisió en els models amorosos.
- Fomentar una actitud crítica cap a les cançons que sostenen formes de violència.

Materials: bolígraf, ordinador i projector.

Comencem aquesta sessió recollint totes les fitxes que han emplenat les alumnes en casa i repartint-les altra volta intentant que cada persona tinga una diferent de la seua. Una vegada anotades les idees clau a la pissarra, crearem un debat ficant-nos tots en cercle. Serà interessant posar l'accent primerament en quin tipus de sèries consumeixen els xics i les xiques, i si troben alguna diferència. Després ja analitzarem en profunditat quin tipus de relacions ens mostren els mitjans de comunicació i com això afecta en la nostra elecció i visió de les relacions afectiva-sexuals.

45 min.

Després d'analitzar les sèries de televisió que veuen entre els adolescents passarem a fer el mateix amb la música que escoltem, per tal de formalitzar una crítica conscient de la cultura que ens envolta i quin ús fem d'ella. Per a aquesta ocasió utilitzarem les cançons de "Contigo" de La Otra i "Cuatro Babys" de Maluma.

Primer escoltarem les dues cançons atentament i formarem grups d'unes tres o quatre persones, que hauran de realitzar una anàlisi exhaustiu de la lletra a partir de les següents preguntes:

1. De què tracta la tornada? Creieu que existeix algun tipus de violència?
2. Havíeu pensat abans en les cançons des d'aquest punt de vista?
3. Com us imagineu que és la forma de ser dels protagonistes de les cançons?
4. Que penseu del videoclip que acompanya la cançó?
5. Penseu que el que relaten les cançons ocorre en la vida quotidiana?
6. Quins són els temes més recurrents en les cançons que escolteu?

7. Creieu que influeixen les cançons a l'hora d'enamorar-nos?

65 min.

Font: Ruíz Repullo (2009)

SESSIÓ 6: VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Objectius:

- Conèixer la definició de violència de gènere.
- Analitzar l'índex de violència que pateixen en la seua relació de parella.

Materials: bolígraf.

Per tal d'introduir el temari d'aquesta sessió, comencem preguntant la definició de violència de gènere per tal d'analitzar els seus coneixements sobre el tema i poder adequar la resta d'activitats respecte al seu nivell. Farem ús de la definició donada per la Llei Orgànica 1/2004, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, perquè així podrem relacionar aquesta part del programa amb l'amor romàntic i les relacions de parella entre els adolescents.

30 min.

Per a això primer llegirem un breu relat titulat "Miedo y el rinoceronte" situat a l'annex 5.4, per a reflexionar amb l'alumnat a través de les preguntes i detectar conjuntament els micromasclismes i violència subtil que troben en ell.

30 min.

Després repartirem el test de violència en les relacions de parella de l'annex 5.3. realitzat per l'institut Aguascalentense de la Mujer en Mèxic on els alumnes podran analitzar si estan sofrint violència en la actual parella o en realitzar-lo pensant en l'última parella que van tenir. Les formadores explicaran la dinàmica del test mentre llegeixen les preguntes en veu alta; després de manera individual contestaran les preguntes dels dos grups. En finalitzar llegirem l'índex de violència en relació amb els resultats del test per que puguin reflexionar individualment, però també expressen les seves opinions tant del test com experiències i inquietuds que els puga haver creat.

60 min.

Fonts: Llei Orgànica 1/2004, Fundación Mujeres (2017) i Instituto Aguascalientes de las Mujeres (2015).

SESSIÓ 7: AMOR O CONTROL?

Objectiu:

- Veure la gelosia com un mecanisme de control per la falta de comunicació i confiança.
- Saber detectar l'escala de la violència i les violències que es pateixen.

Materials: ordinador i projector.

Per començar aquesta sessió anem a visualitzar un vídeo de la professional Carmen Ruíz Repullo, on relata l'escala cíclica de la violència de gènere en l'adolescència a partir de la "historia de Pepa i Pepe". En ella va relatant les diverses situacions que va acceptant Pepa per tal de continuar tenint a Pepe com a parella, on ella va normalitzant episodis de violència y es veu immersa en un tipus de relació abusiva sense adonar-se'n del principi.

Per treballar el video primerament llançarem una serie de preguntes obertament com podrien ser: que han pensat al acabar de vore el vídeo?, coneixeu alguna historia semblant?, a partir de quin moment creus que hi ha violència?, hi ha alguna cosa que us a cridat l'atenció?. Després, utilitzarem la taula que trobarem a l'annex 5.5 per tal d'anar reflexionant sobre cada situació en concret per que els alumnes puguem identificar el tipus de violència que Pepa patia en cada escaló.

85 min.

Per tal d'aprofundir en el concepte de gelosia crearem una divisió en dues parts de la classe per a realitzar un debat crític sobre el tema. Llancem la frase "si té gelosia és perquè em vol" i posarem un grup que estiga a favor d'ella i un altre en contra. Primer, cada grup es reunirà per a decidir un/a portaveu que serà ell/ella qui defensarà els arguments que entre aquests hagen comentat per a defensar la seua postura. Una vegada els dos grups hagen consensuat les idees per al debat es durà a terme seguint l'ordre següent.

Primer defensarà la seua posició el grup A i després el B, a continuació podran fer una sola rèplica cadascun dels representants. Una vegada acabat podrem compartir les opinions de manera oberta sense sentir-nos pertanyents a cap dels dos grups, sinó mostrant la nostra opinió personal i comentant els arguments que ens han semblat encertats en el debat.

45 min.

Font: Ruíz Repullo (2009)

SESSIÓ 8: CONSTRUINT RELACIONS IGUALITÀRIES

Objectius:

- Reflexionar sobre com podem construir relacions no abusives.
- Qüestionar si la seva concepció d'amor ha canviat durant aquestes sessions.

Materials: bolígraf.

Començarem la dinàmica individualment, on cada adolescent haurà de contestar una sèrie de preguntes que deixarem a continuació. Cal remarcar que intenten tindre en compte el mínim possible les relacions que han tingut o tenen actualment, i pensar en com seria per a ells i elles una relació sana. Les preguntes són les següents:

1. Com és una relació basada en el bon tracte?
2. Quines característiques ha de tenir aquesta relació?
3. Què han d'aportar les persones perquè aquesta relació siga sana?
4. Quins valors comporta dur a terme una relació així?
5. Si he sofrit un maltractament, puc establir relacions sanes amb la mateixa parella? I amb una diferent?

Posarem en comú les reflexions que hagen tret els alumnes i les apuntarem a la pissarra, per a resumir i analitzar detalladament la concepció que tenim d'una relació sana i com podem aconseguir arribar fins ella. Per a això, preguntarem els obstacles que troben els adolescents a l'hora d'establir aquest tipus de relació, per a així analitzar les seues preocupacions.

70 min.

A continuació, passarem a analitzar una de les activitats que es van desenvolupar en la primera sessió. Per d'això, tornarem a llegir les paraules posades pels adolescents sobre la seua concepció de l'amor romàntic. Açò ens servirà per a elaborar una reflexió final sobre quins canvis creuen haver assolit els alumnes després de l'elaboració de totes les activitats del programa i també per llançar la pregunta de si en eixe moment contestarien igual a l'activitat de la primera sessió.

30 min.

Font: García i Pineda (2014)

Per finalitzar l'estructura del programa i resumir les sessions suggerides, veurem en la taula següent els temes abordats en cada sessió i els objectius corresponents.

SESSIÓ I TEMÀTICA	OBJECTIUS
1. Què entenem per amor?	Reflexionar sobre la idea d'amor que tenim. Conscienciar sobre la diversitat sexual i les diferents opressions.
3. Rols de gènere	Reflexionar sobre les característiques pròpies d'homes i dones segons l'ideal. Aprendre el significat dels rols de gènere i com influeixen en la nostra societat.
3. Prínceps i princeses	Reflexionar de manera crítica la transmissió cultural de l'amor romàntic. Observar com les pel·lícules Disney fomenten la percepció de la parella ideal i la felicitat eterna.
4. Mites de l'amor romàntic	Saber identificar els mites de l'amor romàntic. Analitzar individualment el seu grau d'idealització de l'amor.
5. Música i televisió com a canal de socialització	Analitzar la influència de les sèries de televisió en els models amorosos.

	Fomentar una actitud crítica cap a les cançons que sostenen formes de violència.
6. Violència de gènere	Conèixer la definició de violència de gènere. Analitzar l'índex de violència que pateixen en la seua relació de parella.
7. Amor o control?	Veure la gelosia com un mecanisme de control per la falta de comunicació i confiança. Saber detectar l'escala de la violència i les violències que es pateixen.
8. Construint relacions igualitàries	Reflexionar sobre com podem construir relacions no abusives. Qüestionar si la seva concepció d'amor ha canviat durant aquestes sessions.

2.7. AVALUACIÓ

Per a avaluar l'eficàcia del programa es durà a terme una avaluació inicial en la primera sessió i una avaluació final. Aquestes avaluacions es realitzaran a través de l'activitat sobre que entenen per amor que realitzarem a la primera sessió. Amb aquesta dinàmica podrem veure els coneixements inicials que tenien els alumnes i quins han aconseguit una vegada acabades totes les activitats del programa. Les respostes d'aquestes avaluacions es recolliran per a donar dades dels resultats i l'impacte que ha tingut el taller en els adolescents, per a així continuar treballant en una possible millora del programa per a futures representacions.

Les dades que obtindran de les avaluacions següents seran recollits pels dos professionals i elaboraran una memòria quan el programa haja estat acabat. Això els servirà també per a valorar l'existència d'un canvi d'actitud per part dels adolescents i de com actualment detecten la violència de gènere en les relacions de parella.

Durant la realització de les sessions el professional que s'ha dedicat més a l'observació realitza un informe sobre com s'han desenvolupat cadascuna de les sessions, comentant les dificultats

sorgides i les necessitats detectades dels adolescents. Amb això, podran avaluar si el nivell de les activitats és adequat per al grup d'alumnes en qüestió, les possibles dificultats que aquestes plantegen i també proposar millores per a les pròximes sessions o programes a realitzar.

Finalment, avaluar l'experiència que han tingut els alumnes és un aspecte que permet el creixement i millora del programa, per a això, els passarem l'enquesta de satisfacció de l'annex 5.6. del treball. En ella podran avaluar el programa de forma generalitzada i després aprofundir en els aspectes que creguen convenient aportant la seua opinió sobre els temes abordats, la labor dels professionals, la durada del taller o les mancances d'aquest.

3. CONCLUSIONS

Durant tots aquests anys, les dones han aconseguit un gran assoliment per la seua emancipació en les diferents esferes polítiques, econòmiques i socials. En canvi, tal com ho defineix Coral Herrera (2010), les dones continuen lligades en la dependència amorosa, sent moltes les que no se senten completes sense un home.

L'amor romàntic, vist com una construcció social, és una herència del patriarcat amb la qual homes i dones ens hem adaptat des que som petits. Aquesta socialització de l'amor la trobem més influenciada en l'etapa de l'adolescència, que és quan es desenvolupen les primeres relacions de parella. En conseqüència, els adolescents reproduïxen les dinàmiques amoroses, juntament amb els rols i estereotips sexistes que s'ha encarregat el patriarcat de transmetre'ns.

Tot això guarda una estreta relació amb la violència de gènere, que està assegurada en valors interioritzats socialment de manera diferencial per a homes i dones. A causa de l'auge del feminisme i la necessitat de la igualtat molts adolescents comencen a adquirir consciència sobre el tema, per la qual cosa detectarien més ràpidament una relació basada en la violència. En canvi, la violència de control, que és la més soferta per les adolescents, és menys detectable a causa de la normalització dels mites de l'amor romàntic.

Al meu parer, el sistema educatiu hauria de ser utilitzat com una eina de prevenció de la violència de gènere amb els adolescents, per la qual cosa la seua línia d'intervenció hauria de ser transversal quant a valors donats. A més, crec que seria important treballar en polítiques concretes i projectes dedicats especialment amb els adolescents. Amb això, s'aconseguiria a poc a poc un canvi i en part de la població adolescent sobre les idees socialitzades sobre l'amor romàntic, que tindrien influència en la violència de gènere.

Amb una millor consciència de la influència dels mites de l'amor romàntic i de la violència de gènere, amb ajuda d'eines per a gestionar les actituds pròpies, veuríem la transició a un nou tipus de relacions basades en la igualtat i el respecte mutu entre sexes. Faríem, per tant, referència a un amor lliure amb el qual compartir experiències amb l'altra persona, trencant amb l'egoisme i la fòbia a la solitud que preval avui dia en aquesta societat masclista i capitalista.

4. BIBLIOGRAFIA

Amurrio Vélez, M., Larrinaga Renteria, A., Usategui Basozabal, E. y del Valle Logroño, A.I. (2010). Violència de género en las relaciones de pareja de adolescentes y jóvenes de Bilbao. *Zerbitzuan* 47, 121-134.

Cerro, M. y Vives, M. (2019). Prevalencia de los mitos del amor romántico en jóvenes. *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, 14(2), 343-371.

Corona, S. y Rodríguez, Z. (2000). El amor como vínculo social, discurso e historia: aproximaciones bibliográficas. *Espiral. Estudios sobre Estado y Sociedad*, VI (7), 49-70.

De Miguel Luken, V. (2015). Estudio sobre la percepción social de la violencia de género en la adolescencia y la juventud. Realizado para la Delegación de Gobierno para la Violencia de Género, Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Universidad de Málaga.

Díaz-Aguado, M. J., Martínez Arias, R., & Martín, J. (2013). El acoso entre adolescentes en España. Prevalencia, papeles adoptados por todo el grupo y características a las que atribuyen la victimización. *Revista de Educación*, 362, 348-379.

Ferrer Pérez, V. i Bosch Fiol, E. (2013). Del amor romántico a la violencia de género. Para una coeducación emocional en la agenda educativa. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 17(1), 105-122. Universidad de Granada.

Ferrer, V.A.; Bosch, E. y Navarro, C. (2010). Los mitos románticos en España. *Boletín de Psicología*, 99, 7-31.

Flores Andrés, S., Gallego Vega, R., y García del Vello, M.T. (2019). No es un cuento. Fundación Mujeres. Madrid.

Fundación Mujeres (2017). Intervenciones para el abordaje de la violencia de género. Monográfico 102. Madrid.

García, M.L., Pineda, M. (2014). Maletín sexualidades VII: dinámicas. Creación Positiva. Cataluña.

Herrera, C. (1 de mayo de 2012). Los mitos del amor romántico en la cultura occidental. *El Rincón de Haika* [Blog]. Recuperat de: <https://haikita.blogspot.com/2012/05/los-mitos-del-amor-romantico-en-la.html>

Herrera, C. (2 de julio de 2012). El amor romántico perjudica seriamente la igualdad. *El Rincón de Haika* [Blog]. Recuperat de: <https://haikita.blogspot.com/2012/07/el-amor-romantico-perjudica-seriamente.html>

Herrera, C. (2010). La construcción sociocultural del amor romántico. Madrid: Fundamentos.
Instituto Aguascalentense de las Mujeres (2015). Manual de taller: noviazgo entre adolescentes. Dirección de Educación y Fomento Productivo. México.

Leal, A. (2007). Nuevos tiempos, viejas preguntas sobre el amor: un estudio con adolescentes. *Revista de Posgrado y Sociedad*, 7(2), 56-72.

Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. *Boletín Oficial del Estado*, 313, de 29 de diciembre 2004.

Merino Verdugo, E. (2018). Sexismo, amor romántico y violencia de género en la adolescencia (Tesis doctoral). Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social, Madrid.

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2015). Guía didáctica de los cortometrajes “encuentra el verdadero amor” para la prevención de la violencia de género. Centro de Publicaciones, Madrid.

Ruiz Repullo, C. (2009). Abre los ojos. El amor no es ciego. Sevilla: Instituto Andaluz de la Mujer. Consejería para la igualdad y Bienestar Social.

Sprecher, S. & Metts, S. (1989). Development of the “romantic beliefs scale” and examination of the effects of gender and gender-role orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 387-411.

Vicens Poveda, A. (2017). La fotografía de Dina Goldstein frente al universo rosa: un análisis de las series In The Dollhouse y Fallen Princesses. *Área abierta, Revista de comunicación audiovisual y publicitaria*, 18(1), 147-167.

Yela, C. (2003). La otra cara del amor: mitos, paradojas y problemas. *Encuentros en Psicología Social*, 1(2), 263-267.

5. ANNEXES

5.1. Escala ROMBEL, Romantic Beliefs Scale

Indica el grau d'acord o desacord amb cadascuna de les següents creences, tenint en compte que: Totalment d'acord = 7, Ni acord ni en desacord = 4, Totalment en desacord = 1

	1	2	3	4	5	6	7
No necessite conèixer a algú durant un temps abans d'enamorar-me d'ell o ella.							
Si estigués enamorat/a d'algú, em comprometria amb ell o ella encara que els meus pares i amics/as desaprovaren la relació.							
Una vegada que experimente el "veritable amor", mai tornaré a experimentar-lo de nou, amb la mateixa intensitat amb una altra persona.							
Crec que estar veritablement enamorat és estar-ho per sempre.							
Si amo a algú, sé que puc fer que la relació funcione malgrat les dificultats.							
Quan trobe el meu "veritable amor", probablement ho sabré poc després de trobar-nos.							
Estic segur/a que cada nou aspecte que conega sobre la persona triada per a un compromís a llarg termini, m'agradarà.							
La relació que tinga amb el meu "veritable amor" serà gairebé perfecta.							
Si vull a algú, trobaré la forma que estiguem junts independentment dels inconvenients que existisquen, distància física o qualsevol altra barrera.							
Hi haurà només un amor veritable per a mi.							
Si la relació que mantinc és la que se suposa ha de ser, qualsevol obstacle (per exemple,							

falta de diners, distància física, conflictes en el treball) podrà superar-se.							
Si trobe a la persona adequada, és molt probable que m'engamore gairebé immediatament.							
Compte que en la meua relació de parella, l'amor en realitat perdure; no desapareixerà amb el temps.							
La persona a qui estime serà la parella romàntica perfecta; per exemple, el/ella serà tolerant, comprensiu/a i m'estimarà.							
Crec que si la meua parella i jo ens volem podrem superar qualsevol problema que ens sorgisca.							

5.2. Analista televisiu

Sèrie o programa de televisió que més m'agrada	
Per què m'agrada?	
Qui són els seus protagonistes?	
Com son les dones que apareixen?	
Com son els homes que apareixen?	
Hi ha relacions de parelles no heterosexuales?	
Com són les relacions de parella que ens mostren?	
Si la relació ha acabat, que ocorre després?	

Qüestions de reflexió per a treballar a classe:

1. Penseu que les sèries, programes, novel·les... influeixen en les nostres vides? Per què? Com?
2. Per què creieu que ens poden agradar?
3. Creieu que representen als xiques i xics del nostre voltant?
4. Són reals o exageren?

5.3. Test sobre violència en la parella

Sabies que, segons l'Organització Mundial de la Salut, tres de cada deu estudiants denuncien violència en el festeig? Si vols saber si en la teua actual relació vius violència, et demanem que anotes sobre les línies que apareixen a l'esquerra de les preguntes de cada grup la puntuació de la resposta que corresponga a la teua situació.

En acabar, suma els punts de cada subtotal per a obtenir el total, i compara'l amb l'índex de violència que es presenta al final del test.

GRUP I:

Sovint = 2 punts. A vegades = 1 punt. No = 0 punts.

- _____ 1. Quan el teu nuvi/a es dirigeix a tu ho fa amb grolleries o et crida per un sobrenom que et desagrada?
- _____ 2. T'ha dit que andes amb algú més, o que els teus amics volen caminar amb tu?
- _____ 3. Et diu que té altres parelles? Et compara amb els seus ex?
- _____ 4. Vol saber quins feixos tot el temps i amb qui estàs?
- _____ 5. Et critica, es burla del teu cos i exagera els teus defectes, en públic o en privat?
- _____ 6. Quan estàs amb la teua parella et sents tibant/o i sents que, faces el que faces, molestarà?
- _____ 7. Per a decidir el què faran quan salen ignora la teua opinió?
- _____ 8. Quan enraonen Et sents malament perquè només et parla de sexe, o et pregunta si vas tenir relacions amb els teus ex?
- _____ 9. T'ha donat algun regal a canvi d'alguna cosa que t'ofenga o t'haja fet sentir malament?
- _____ Subtotal

GRUP II

Sovint = 5 punts A vegades = 3 punts No = 0 punts

- _____ 10. Si has cedit als seus desitjos sexuals, sents que ha estat per temor o pressió?
- _____ 11. Si tens relacions sexuals, t'impedeix o condiciona l'ús de mètodes anticonceptius?
- _____ 12. T'ha obligat a veure pornografia i/o a tenir pràctiques sexuals que et desagraden?
- _____ 13. T'ha pressionat o obligat a consumir algun tipus de droga?
- _____ 14. Si pren alcohol o es droga es comporta violent/a amb tu o amb altres persones?
- _____ 15. A causa dels problemes amb la teua parella has tingut una o més de les següents alteracions: pèrdua d'apetit o somni, males qualificacions, abandó de l'escola, distanciament dels teus amics i amigues?
- _____ 16. Quan s'enfada o discuteixen has sentit que la teua vida està en perill?
- _____ 17. T'ha colpejat amb alguna part del seu cos o amb un objecte?
- _____ 18. Alguna vegada t'ha causat lesions que necessiten rebre atenció mèdica?
- _____ 19. T'ha amenaçat amb matar-se o matar-te quan s'enfada o li has dit que vols acabar?
- _____ 20. Després d'una discussió forta, la teua parella es mostra afectuós/a, et regala coses i et promet que mai tornarà a succeir i que tot canviarà?
- _____ Subtotal
- _____ Total

Índex de violència en la relació de parella

Fins a 5 punts: relacions que no presenta violència

L'enamorament és una etapa en la qual aprenem a relacionar-nos en parella amb la persona que volem. Tota parella té problemes, però no totes saben resoldre'ls de manera assenyada, tenint present el respecte per les diferències i els drets de cadascun.

Entre 6 i 15 punts. Relació amb senyals inicials de violència

Existència de problemes, però que es resolen sense violència física. Els actes violents són minimitzats i justificats per problemes aliens a la parella. És important que desenvolupen habilitats per a resoldre'ls.

Entre 16 i 25 punts: Relació d'abús

La teua parella està usant cada vegada més la violència per a resoldre els conflictes, la tensió es comença a acumular. Creus que pots controlar la situació i que ell o ella canviaran. És una situació de cura i un senyal que la violència pot augmentar en el futur.

Entre 26 i 40 punts. Relació d'abús severa

Definitivament la teua relació de festeig és violenta, els actes violents es donen sota qualsevol pretext i cada vegada són més freqüents i intensos. Després de l'agressió, la teua parella intenta remeiar el mal, et demana perdó i et promet que no tornarà a ocórrer. Aquesta és l'etapa més difícil perquè sents por i vergonya pel que passa. Tens esperança que la teua parella canvie. Busca ajuda.

Més de 41 punts. Relació violenta

És urgent que et poses fora de perill, que prengues mesures de seguretat i que rebes immediatament ajuda especialitzada. La teua vida està en perill, la teua salut física i/o mental pot quedar severament danyada.

5.4. Relats contra el masclisme

“MIEDO Y EL RINOCERONTE”

“Allí estaba, hecho añicos, el rinoceronte recuerdo de África. Lo miraba paralizada, como si el instante en que empujó la figurilla al sacar el libro de “Puede dejar de fumar” hubiera sido el fin del mundo.

A él le encantaba, pensaba que representaba la esencia de aquel país. Y ella lo había roto. Le dio miedo que creyera que no le importaba ni el objeto ni lo que significaba, sobre todo porque lo había tirado al coger aquel libro para dejar de fumar, después de jurarle que no recaería.

Cuando él entró y vio el desaguisado empezó a gritar, diciéndole que no era nada cuidadosa, que no le importaban sus cosas, que era una torpe y... entonces se fijó en ella. Lo miraba en silencio, con temor. “¿Te he asustado?”, le preguntó tranquilizándose. Ella se atrevió a asentir ligeramente. Entonces él recogió los pedazos y los tiró a la basura. Se acercó a ella y le susurró “perdona, si te puedo asustar por semejante tontería, si has llegado a tenerme miedo, no valgo nada. Me acabo de dar cuenta del miedo que me da que tú me tengas miedo”. Y, desde entonces, pudo dejar de fumar sin necesitar un libro.”

Alienor (Alicia Noci Pérez)

Preguntes per debatre en grup:

- Què et suggereix aquest conte després de la seua lectura?
- Creus que és la primera vegada que ell li crida?
- Com t'imagines la relació amorosa entre aquests personatges?
- Creus que ella ha fet bé de deixar passar la situació per alt?
- Creus que ell li tornarà a cridar o a mirar malament quan ella faça alguna cosa que ell considera que està malament?
- Creus que ella viu feliç en aquesta relació?

5.5. Historia de Pepe i Pepa

SITUACIÓ	VIOLÈNCIA
Quan la meua parella comenta que no mire a ningú que li entra gelosia.	La gelosia és una forma d'inseguretat i possessió que res tenen a veure amb l'amor.
Quan la meua parella comença a contestar-me malament, fins i tot amb crits, però després em demana perdó.	Les persones no canvien perquè nosaltres vulguem i segur que abans ja em va mostrar aquesta violència d'altres maneres.
Quan la meua parella comença a mirar-me el mòbil i les meues xarxes socials i vol saber tot sobre les meues relacions interpersonals.	No és perquè em vol més, és per a tenir-me més controlada.
Quan la meua parella em recrimina que estic tot el dia estudiant i que no li dedique temps.	Està obligant-me a prioritzar-ho, i he de saber que a la meua vida hi ha més coses importants que el fet d'estar sempre amb la meua parella.
Quan la meua parella em fa xantatge per a mantenir relacions sexuals quan jo no vull, dient-me que si no ho faig es va amb una altra.	M'està obligant a fer alguna cosa que no vull, que no desitjo.
Quan la meua parella em comenta que no pot estar una setmana sense mi i que no vaja al viatge de fi de curs o al campament d'estiu.	M'està llevant la meua llibertat.
Quan la meua parella em comenta que aquesta faldilla tan curta no li agrada perquè tots em miren, o que l'escot que porto és molt provocatiu.	Està obligant-me a no utilitzar alguna cosa que a mi m'agrada.
Quan la meua parella comença a parlar malament de les meues amistats i no vol que m'ajunte amb elles.	És una manera d'aïllament i control.
Quan la meua parella em diu diverses vegades al dia, m'envia diversos missatges al dia, per a saber què faig, amb qui estic o quan ens veiem.	És una manera de control i possessió.
Quan la meua parella em diu que vol estar sempre amb mi, que no li ve de gust molt estar amb més gent.	És una manera de controlar i posseir els meus espais i temps.

5.6. Enquesta de satisfacció del taller

○

Molt mal

○

Mal

○

Regular

○

Bé

○

Molt bé

○

Excel·lent

Creus que el curs té utilitat? Perquè?

.....
.....

Creus que els coneixements que s'han impartit han estat adequats? Perquè?

.....
.....

Creus que ha faltat algun tema per tractar? Quin t'ha semblat més interessant?

.....
.....
.....

Ha influït la realització d'aquest taller en la teva idea d'una relació de parella?
Com creus que ha canviat?

.....
.....
.....

Creus que el formador ha sabut desenvolupar el taller adequadament?

.....
.....

Has estat còmode/a en la realització de les activitats?

.....
.....

Creus que el temps destinat a la realització del taller és adequat?

.....
.....

